

ПОСТАНОВА ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

29 червня 2016 року

м. Київ

Судова палата у цивільних справах
Верховного Суду України в складі:

головуючого Охрімчук Л.І.,
суддів: Гуменюка В.І., Сімоненко В.М.,
Лященко Н.П., Яреми А.Г.,

розглянувши в судовому засіданні справу за позовом ОСОБА_1 до товариства з обмеженою відповідальністю «Укрспецторг груп», ОСОБА_2, третя особа – відділ державної виконавчої служби Головного управління юстиції у Сумській області, про визнання прилюдних торгів з реалізації арештованого майна недійсними за заявою ОСОБА_1 про перегляд ухвали колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 9 грудня 2015 року, ухвали Апеляційного суду Сумської області від 5 серпня 2015 року та рішення Роменського міськрайонного суду Сумської області від 30 березня 2015 року,

в с т а н о в и л а :

У квітні 2014 року ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до товариства з обмеженою відповідальністю «Укрспецторг груп» (далі – ТОВ «Укрспецторг груп»), ОСОБА_2 про визнання прилюдних торгів з реалізації арештованого майна недійсними.

Позивачка зазначала, що 23 жовтня 2013 року ТОВ «Укрспецторг груп» провело прилюдні торги з реалізації арештованого нерухомого майна, а саме: 1/2 частини нежитлого приміщення площею 59,5 кв. м АДРЕСА_1, яка належала їй на праві власності. Переможцем торгів став ОСОБА_2.

Посилаючись на те, що прилюдні торги були проведені з порушенням вимог Закону України «Про виконавче провадження», Тимчасового положення про порядок проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 27 жовтня 1999 року № 68/5 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 2 листопада 1999 року за № 745/4038 (далі – Тимчасове положення), зокрема, майно реалізоване на прилюдних торгах за ціною, визначеною звітом про оцінку майна, який утратив чинність, позивачка просила визнати ці торги недійсними.

Роменський міськрайонний суд Сумської області рішенням від 30 березня 2015 року, залишеним без змін ухвалою Апеляційного суду Сумської області від 5 серпня 2015 року, в задоволенні позовних вимог ОСОБА_1 відмовив.

Колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ ухвалою від 9 грудня 2015 року рішення Роменського міськрайонного суду Сумської області від 30 березня 2015 року та ухвалу Апеляційного суду Сумської області від 5 серпня 2015 року залишила без змін.

У заяві про перегляд ухвали колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 9 грудня 2015 року, ухвали Апеляційного суду Сумської області від 5 серпня 2015 року та рішення Роменського міськрайонного суду Сумської області від 30 березня 2015 року ОСОБА_1 просить скасувати ці судові рішення та прийняти нове рішення про задоволення позовних вимог з передбачених пунктами 1, 4 частини першої статті 355 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) підстав неоднакового застосування судом касаційної інстанції статті 58 Закону України «Про виконавче провадження», пунктів 3.2, 3.4 Тимчасового положення, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах, та невідповідності зазначеного судового рішення суду касаційної інстанції викладеному у постанові Верховного Суду України від 25 листопада 2015 року висновку щодо застосування у подібних правовідносинах цих норм матеріального права.

На обґрунтування заяви ОСОБА_1 надала копії ухвал колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 29 липня, 16 і 23 вересня, 16 грудня 2015 року та постанови Верховного Суду України від 25 листопада 2015 року.

Заслухавши суддю-доповідача, перевіривши наведені в заяві ОСОБА_1 доводи, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України дійшла висновку про те, що заява не підлягає задоволенню з огляду на таке.

За положеннями пунктів 1, 4 частини першої статті 355 ЦПК України підставами для подання заяви про перегляд судових рішень у цивільних справах є неоднакове застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах, та невідповідність судового рішення суду касаційної інстанції викладеному у постанові Верховного Суду України висновку

щодо застосування у подібних правовідносинах норм матеріального права.

Згідно із частиною першою статті 360⁵ ЦПК України Верховний Суд України відмовляє у задоволенні заяви, якщо обставини, які стали підставою для перегляду справи, не підтвердилися, або норми права у рішенні, про перегляд якого подана заява, були застосовані правильно.

У справі, яка переглядається, суди встановили, що 14 травня 2012 року на виконання рішення Роменського міськрайонного суду від 25 квітня 2012 року про стягнення з ОСОБА_1 на користь ОСОБА_3 166 тис. 43 грн 6 коп. відкрито виконавче провадження.

19 червня 2012 року державним виконавцем відділу державної виконавчої служби Роменського міськрайонного управління юстиції (далі – ВДВС Роменського МРУЮ) описано та накладено арешт на майно, в тому числі й на 1/2 частину вбудованого приміщення у жилому будинку – магазин «Омега» загальною площею 59,5 кв.м АДРЕСА_1.

23 серпня 2012 року проведено експертну оцінку цього приміщення, вартість об'єкта, що підлягав реалізації, становила 150 тис. грн.

27 грудня 2012 року між ВДВС Роменського МРУЮ та ТОВ «Укрспецторг груп» укладено договір про реалізацію арештованого майна.

ОСОБА_1 звернулась до суду з позовом до суб'єктів оціночної діяльності, ВДВС Роменського МРУЮ про визнання звітів про незалежну оцінку майна та рецензій на ці звіти недійсними.

Державний виконавець ВДВС Роменського МРУЮ постановою від 14 січня 2013 року на підставі ухвали Роменського міськрайонного суду Сумської області від 11 січня 2013 року про заборону ВДВС Роменського МРУЮ проводити будь-які дії щодо передачі на реалізацію належного ОСОБА_1 нерухомого майна, у тому числі й спірного, зазначене виконавче провадження зупинив.

Роменський міськрайонний суд Сумської області ухвалою від 17 квітня 2013 року позовну заяву ОСОБА_1 залишив без розгляду з підстави, передбаченої пунктом 3 частини першої статті 207 ЦПК України, та скасував заходи забезпечення позову – заборону ВДВС Роменського МРУЮ проводити будь-які дії щодо реалізації спірного нерухомого майна.

Ухвалою від 30 травня 2013 року Роменський міськрайонний суд Сумської області задовольнив вимоги ОСОБА_1 про забезпечення її позову до суб'єктів оціночної діяльності, ВДВС Роменського МРУЮ про визнання звітів про незалежну оцінку майна та рецензій на ці звіти недійсними: заборонив продаж належного позивачці нерухомого майна, у тому числі й спірного.

Державний виконавець ВДВС Роменського МРУЮ постановою від 31 травня 2013 року на підставі ухвали Роменського міськрайонного суду Сумської області від 30 травня 2013 року вказане виконавче провадження зупинив.

Роменський міськрайонний суд Сумської області ухвалою від 19 серпня

2013 року позовну заяву ОСОБА_1 залишив без розгляду з підстави, передбаченої пунктом 3 частини першої статті 207 ЦПК України.

Державний виконавець ВДВС Роменського МРЮЮ постановою від 6 вересня 2013 року поновив виконавче провадження.

9 вересня 2013 року ТОВ «Укрспецторг груп» розмістило на відповідному сайті оголошення про проведення прилюдних торгів 25 вересня 2013 року.

25 вересня 2013 року торги не відбулися у зв'язку з відсутністю покупців.

Оскільки арештоване майно не було продане, 3 жовтня 2013 року державний виконавець провів уцінку майна боржника до 105 тис. грн та надіслав копії акту уцінки сторонам, у тому числі ОСОБА_1.

7 жовтня 2013 року ТОВ «Укрспецторг груп» розмістило на відповідному сайті оголошення про проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого майна 23 жовтня 2013 року за стартовою ціною 105 тис. грн.

За результатами проведених прилюдних торгів 23 жовтня 2013 року 1/2 частина вказаного нежитлого приміщення продана ОСОБА_2 за 105 тис. 500 грн.

29 листопада 2013 року головний державний виконавець склав акт про реалізацію арештованого нерухомого майна, на підставі якого 3 грудня 2013 року ОСОБА_2 видано свідоцтво про право власності на вказане приміщення.

Ухвалюючи рішення про відмову в задоволенні позовних вимог ОСОБА_1 про визнання прилюдних торгів з реалізації арештованого майна недійсними, суд першої інстанції, з висновками якого погодились суди апеляційної та касаційної інстанцій, вважав, що правових підстав для визнання прилюдних торгів недійсними немає, оскільки під час їх проведення майно реалізоване за ціною, визначеною звітом про оцінку майна, який хоч і втратив чинність, але це не вплинуло на результати торгів; при цьому права і законні інтереси особи, яка їх оспорювала та яка є боржником у зобов'язанні, внаслідок невиконання якого з неї судовим рішенням стягнуто заборгованість, порушені не були.

Разом з тим в ухвалах колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 29 липня, 16 і 23 вересня, 16 грудня 2015 року, наданих заявницею для порівняння, міститься висновок про те, що прилюдні торги повинні відбутися у межах шестимісячного строку з моменту підписання звіту про оцінку майна. Проведення прилюдних торгів з реалізації майна за ціною, визначеною звітом про оцінку майна, який утратив чинність, є порушенням правил про визначення стартової ціни реалізації майна, а саме частини п'ятої статті 58 Закону України «Про виконавче провадження», пунктів 3.2, 3.4 Тимчасового положення, що є підставою для визнання прилюдних торгів недійсними.

Отже, існує неоднакове застосування судом касаційної інстанції статті 58 Закону України «Про виконавче провадження», пунктів 3.2, 3.4 Тимчасового положення, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах.

Вирішуючи питання про усунення розбіжностей у застосуванні судом касаційної інстанції зазначених норм матеріального права у подібних правовідносинах, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України виходить з такого.

Відповідно до частини першої статті 3 ЦПК України, частини першої статті 16 ЦК України кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів.

Частиною першою статті 15 ЦК України визначено право кожної особи на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання.

З урахуванням цих норм правом на звернення до суду за захистом наділена особа в разі порушення, невизнання або оспорювання саме її прав, свобод чи інтересів, а також у разі звернення до суду органів і осіб, уповноважених захищати права, свободи та інтереси інших осіб або державні та суспільні інтереси. Суд повинен установити, чи були порушені, не визнані або оспорені права, свободи чи інтереси цих осіб, і залежно від встановленого вирішити питання про задоволення позовних вимог або відмову в їх задоволенні.

Згідно із частиною другою статті 16, частиною першою статті 215 ЦК України одним зі способів захисту порушеного права є визнання недійсним правочину, укладеного з недодержанням стороною (сторонами) вимог, установлених частинами першою – третьою, п'ятою, шостою статті 203 цього Кодексу, зокрема у зв'язку з невідповідністю змісту правочину цьому Кодексу та іншим актам цивільного законодавства.

Виходячи з аналізу правової природи процедури реалізації майна на прилюдних торгах, яка полягає в продажу майна, тобто в забезпеченні переходу права власності на майно боржника, на яке звернуто стягнення, до покупця – учасника прилюдних торгів, та ураховуючи особливості, передбачені законодавством щодо проведення прилюдних торгів, складання за результатами їх проведення акта проведення прилюдних торгів є оформленням договірних відносин купівлі-продажу майна на публічних торгах, тобто є правочином.

Наведене узгоджується з нормами частини четвертої статті 656 ЦК України,

за якою до договору купівлі-продажу на біржах, аукціонах (публічних торгах) застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, якщо інше не встановлено законом про ці види договорів купівлі-продажу або не впливає з їхньої суті.

Таким чином, правова природа продажу майна з публічних торгів дає підстави для можливості визнання торгів недійсними за правилами визнання недійсними правочинів, зокрема на підставі норм цивільного законодавства (статей 203, 215 ЦК України) про недійсність правочину як такого, що не відповідає вимогам закону, у разі невиконання вимог щодо процедури, порядку проведення торгів, передбачених Тимчасовим положенням.

Порушення, допущені державним виконавцем при здійсненні своїх повноважень, передбачених Законом України «Про виконавче провадження», до призначення прилюдних торгів, у тому числі щодо відкриття виконавчого провадження, накладення арешту на майно, визначення вартості чи оцінки майна тощо (статті 18, 24–27, 32, 33, 55, 57 цього Закону) підлягають оскарженню в порядку, передбаченому цим Законом (зокрема частиною сьомою статті 24, частиною четвертою статті 26, частиною третьою статті 32, частиною третьою статті 36, частиною другою статті 57, статтями 55, 85).

Частиною третьою статті 62 Закону України «Про виконавче провадження» передбачено, що майно передається на реалізацію за ціною та в порядку, визначеними статтею 58 цього Закону.

За частиною першою статті 58 Закону України «Про виконавче провадження» визначення вартості майна боржника проводиться державним виконавцем за ринковими цінами, що діють на день визначення вартості майна. Для оцінки нерухомого майна державний виконавець залучає суб'єкта оціночної діяльності – суб'єкта господарювання, який здійснює свою діяльність відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні».

Відповідно до частини п'ятої статті 58 вказаного Закону звіт про оцінку майна у виконавчому провадженні вважається чинним протягом шести місяців з дня його підписання суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання. Після закінчення цього строку оцінка майна проводиться повторно.

Частиною п'ятою статті 62 Закону України «Про виконавче провадження», пунктом 7.1 Тимчасового положення, абзацом третім підпункту 5.12.2 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 15 грудня 1999 року № 74/5 і зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 15 грудня 1999 року за № 865/4158, передбачено підстави й порядок

призначення повторних прилюдних торгів, а також порядок уцінки нереалізованого майна. Так, у разі відсутності покупців або наявності тільки одного покупця та з інших, визначених Тимчасовим положенням, причин прилюдні торги вважаються такими, що не відбулися. У такому разі призначаються повторні прилюдні торги, на яких стартова ціна лота може бути зменшена, але не більше ніж на 30 відсотків. Уцінка майна проводиться державним виконавцем у десятиденний строк з дня визнання прилюдних торгів такими, що не відбулися, після чого реалізація майна за вказаною ціною повинна бути проведена впродовж місяця з дня проведення уцінки.

За правилами проведення прилюдних торгів, передбачених Тимчасовим положенням, спеціалізована організація проводить прилюдні торги за заявкою державного виконавця, в якій зазначається початкова вартість майна, що виставляється на торги за експертною оцінкою та інші відомості. Визначення стартової ціни лота здійснюється на підставі початкової вартості майна за результатами проведеної оцінки майна незалежним суб'єктом оціночної діяльності.

Тобто на момент проведення прилюдних торгів, у тому числі повторних торгів, для визначення вартості об'єкта оцінки звіт про оцінку майна повинен бути дійсним.

Проведення прилюдних торгів з реалізації майна за ціною, визначеною звітом про оцінку майна, який утратив чинність, є порушенням установлених законодавством правил про порядок реалізації майна на прилюдних торгах, у тому числі правил про визначення стартової ціни реалізації майна, а саме частини п'ятої статті 58 Закону України «Про виконавче провадження», пунктів 3.2, 3.4 Тимчасового положення.

Отже, проведення прилюдних торгів з реалізації майна за ціною, визначеною звітом про оцінку майна, який утратив чинність, є підставою для визнання цих торгів недійсними за умови порушення прав і законних інтересів особи, яка їх оспорує.

З огляду на зазначене, у справі, яка переглядається, суд першої інстанції, з висновками якого погодились суди апеляційної та касаційної інстанцій, дійшов обґрунтованого висновку про відсутність правових підстав для визнання недійсними прилюдних торгів, оскільки реалізація майна за ціною, визначеною звітом про оцінку майна, який втратив чинність, не вплинула на результати торгів; при цьому суди встановили, що права і законні інтереси особи, яка оспарювала ці прилюдні торги та яка є боржником у зобов'язанні, внаслідок невиконання якого з неї судовим рішенням стягнуто заборгованість, порушені не були.

Аналогічний правовий висновок міститься й у постанові Верховного Суду України від 25 листопада 2015 року, наданій заявницею для порівняння.

Отже, правовий висновок суду касаційної інстанції у справі, яка переглядається, не суперечить викладеному в зазначеній постанові Верховного Суду України висновку.

Таким чином, підстав для скасування ухвали колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 9 грудня 2015 року, ухвали Апеляційного суду Сумської області від 5 серпня 2015 року та рішення Роменського міськрайонного суду Сумської області від 30 березня 2015 року немає.

Керуючись пунктами 1, 4 частини першої статті 355, пунктом 2 частини першої статті 360³, частиною третьою статті 360³, частиною першою статті 360⁵ ЦПК України, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України

п о с т а н о в и л а :

У задоволенні заяви ОСОБА_1 про перегляд ухвали колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 9 грудня 2015 року, ухвали Апеляційного суду Сумської області від 5 серпня 2015 року та рішення Роменського міськрайонного суду Сумської області від 30 березня 2015 року відмовити.

Постанова Верховного Суду України є остаточною і може бути оскаржена тільки на підставі, встановленій пунктом 3 частини першої статті 355 Цивільного процесуального кодексу України.

**Головуючий
Охрімчук**

Л.І.

Судді:

В.І. Гуменюк

Н.П. Лященко

В.М. Сімоненко

А.Г. Ярема

